

UDC 374.14

DOI: 10.34671/SCH.SVB.2020.0403.0003

СУЧАСНІ ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОСПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

© 2020

ORCID: 0000-0002-3213-0921

Савка Ірина Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів

*Львівський національний університет імені Івана Франка
(79001, Україна, Львів, вулиця Університетська, 1, e-mail: savka68@meta.ua)*

ORCID: 0000-0003-1777

Якимович Тетяна Дмитрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики
технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
Львівський навчально-науковий центр професійної освіти
(79008, Україна, Львів, вулиця Кривоноса, 10, e-mail: tanlviv@i.ua)*

Яремко Тетяна Іванівна, викладач англійської мови, асистент кафедри іноземних мов
для гуманітарних факультетів

*Львівський національний університет імені Івана Франка
(79001, Україна, Львів, вулиця Університетська, 1, e-mail: savka68@meta.ua)*

Анотація. Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності професійно спрямованого навчання дисциплін гуманітарного циклу, а завдання – дослідити взаємодію принципів навчання гуманітарних дисциплін. Теоретично обґрунтовано принцип професійної спрямованості, який має суб'єктне та об'єктне трактування. Професійна спрямованість розглядається у двох аспектах: як формування певних якостей особистості й як профілювання змісту навчальних дисциплін. Суб'єктне трактування професійної спрямованості передбачає орієнтацію майбутніх фахівців на формування соціальної і психологічної спрямованості на професійну діяльність. Об'єктне трактування принципу професійної спрямованості стосується поєднання суспільно-економічної, фундаментальної та спеціальної підготовки. Обґрунтовано та виявлено особливості принципу інтеграції у контексті професійної спрямованості гуманітарних дисциплін. Одним із найважливіших аспектів зв'язку знань у системі професійної освіти є профілювання та взаємозв'язок гуманітарних і професійних знань. Уся система знань повинна бути подана з позицій інтеграції змісту професійної підготовки майбутніх фахівців. Профілювання розглядається як цілеспрямована реалізація міждисциплінарних зв'язків різноциклових дисциплін. Найвищим результатом міждисциплінарних зв'язків є інтеграція, як створення нової цілісності. Інтеграція досягається шляхом злиття в єдине ціле елементів різних дисциплін. Визначено, що причиною низького рівня професійної спрямованості гуманітарних дисциплін є: організаційно-методичний аспект (насичений зміст навчальної програми, недостатня кількість професійно спрямованого матеріалу, недостатня кількість навчально-методичної літератури); особистісно-психологічний аспект (затрати часу на пошук матеріалів професійного змісту, невміння оперувати професійними категоріями для практичного застосування та недостатнє розуміння необхідності професійної спрямованості). Взаємодія принципів реалізується шляхом впровадження вибіркового дисциплін гуманітарного циклу.

Ключові слова: навчання, принципи, гуманітарні дисципліни, іноземна мова, професійна спрямованість, інтеграція, профілювання.

MODERN PRINCIPLES OF PROFESSIONAL EDUCATION OF HUMANITIES CYCLES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

© 2020

Savka Iryna Volodymyrivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department
of Foreign Languages for the Humanities

*Ivan Franko National University of Lviv
(79001, Ukraine, Lviv, University Street, 1, e-mail: savka68@meta.ua)*

Yakymovych Tetyana Dmytrivna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department
of Theory and Methods of Technological Education, Drawing and Computer Graphics

*M.P. Drahomanov National Pedagogical University, Lviv Educational and Research Center for Vocational Education
(79008, Ukraine, Lviv, Krivonos Street, 10, e-mail: tanlviv@i.ua)*

Yaremko Tetyana Ivanivna, English teacher, assistant of the department of foreign languages
for humanities faculties

*Ivan Franko National University of Lviv
(79001, Ukraine, Lviv, University Street, 1, e-mail: savka68@meta.ua)*

Abstract. The purpose of the article is to substantiate the expediency of professionally oriented teaching of the humanities, and the task is to investigate the interaction of the principles of teaching the humanities. The principle of professional orientation, which has a subjective and object interpretation, is theoretically substantiated. Professional orientation is considered in two aspects: as the formation of certain personality traits and as profiling the content of academic disciplines. Subjective interpretation of professional orientation presupposes the orientation of future specialists on the formation of social and psychological orientation in professional activity. The objective interpretation of the principle of professional orientation concerns the combination of socio-economic, fundamental and special training. The peculiarities of the principle of integration in the context of the professional orientation of the humanities are substantiated and revealed. One of the most important aspects of the connection of knowledge in the system of vocational education is the profiling and interconnection of humanities and professional knowledge. The whole system of knowledge should be presented from the standpoint of integrating the content of professional training of future professionals. Profiling is considered as a purposeful realization of interdisciplinary connections of multicycle disciplines. It is determined that the reason for the low level of professional orientation of the humanities are: organizational and methodological aspect (intense content of the curriculum, insufficient amount of professionally oriented material, insufficient amount of educational and methodological literature); personal and psychological aspect (time spent searching for materials of professional content, inability to operate with professional categories for practical application and insufficient understanding of the need for professional orientation). The highest result of interdisciplinary connections is integration, as the creation of a new integrity. Integration is achieved by

merging elements of different disciplines into a single one. The interaction of principles is realized through the introduction of elective disciplines of the humanities.

Keywords: education, principles, humanities, foreign languages, professional orientation, integration, profiling.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРИНЦИПЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО НАПРАВЛЕННОГО ОБУЧЕНИЯ ДИСЦИПЛИН ГУМАНИТАРНОГО ЦИКЛА В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

© 2020

Савка Ирина Владимировна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры иностранных языков для гуманитарных факультетов

Львовский национальный университет имени Ивана Франко
(79001, Украина, Львов, улица Университетская, 1, e-mail: savka68@meta.ua)

Якимович Татьяна Дмитриевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры теории и методики технологического образования, чертежи и компьютерной графики

Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова
Львовский учебно-научный центр профессионального образования
(79008, Украина, Львов, улица Кривоноса, 10 e-mail: tanlviv@i.ua)

Яремко Татьяна Ивановна, преподаватель английского языка, ассистент кафедры иностранных языков для гуманитарных факультетов

Львовский национальный университет имени Ивана Франко
(79001, Украина, Львов, улица Университетская, 1, e-mail: savka68@meta.ua)

Аннотация. Цель статьи состоит в обосновании целесообразности профессионально направленного обучения дисциплинам гуманитарного цикла, а задача – исследовать взаимодействие принципов обучения гуманитарным дисциплинам. Теоретически обосновано принцип профессиональной направленности, который имеет субъектное и объектное трактовки. Профессиональная направленность рассматривается в двух аспектах: как формирование определенных качеств личности и как профилирования содержания учебных дисциплин. Субъектное трактовки профессиональной направленности предполагает ориентацию будущих специалистов на формирование социальной и психологической направленности на профессиональную деятельность. Объектное трактовки принципа профессиональной направленности состоит в сочетании общественно-экономической, фундаментальной и специальной подготовке. Обосновано и выявлены особенности принципа интеграции в контексте професийной направленности гуманитарных дисциплин. Одним из важнейших аспектов связи знаний в системе профессионального образования является профилирования и взаимосвязь гуманитарных и профессиональных знаний. Вся система знаний должна быть подана с позиций интеграции содержания профессиональной подготовки будущих специалистов. Профилирования рассматривается как целенаправленная реализация междисциплинарных связей ризноциклових дисциплин. Определено, что причиной низкого уровня профессиональной направленности гуманитарных дисциплин являются: организационно-методический аспект (насыщенное содержание учебной программы, недостаточное количество профессионально направленного материала, недостаточное количество учебно-методической литературы); личностно-психологический аспект (затраты времени на поиск материалов профессионального содержания, неумение оперировать профессиональными категориями для практического применения и недостаточное понимание необходимости профессиональной направленности). Наивысшим результатом междисциплинарных связей является интеграция, как создание новой целостности. Интеграция достигается путем слияния в единое целое элементов различных дисциплин. Взаимодействие принципов реализуется путем внедрения выборочных дисциплин гуманитарного цикла.

Ключевые слова: обучение, принципы, гуманитарные дисциплины, иностранный язык, профессиональная направленность, интеграция, профилирования.

ВВЕДЕНИЯ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Професійна спрямованість гуманітарного навчання є необхідною передумовою якісної майбутньої професійної підготовки. Професійна спрямованість вивчення дисциплін сприяє оволодінню системними, інтегрованими знаннями, формуванню умінь, які студенти застосовують при розв'язанні фахових завдань.

Гуманітаризація загальної освіти передбачає інтеграцію різномірних знань про людину, її мислення, про природу й суспільство, одержаних при вивченні різних навчальних предметів, у єдину наукову картину світу. Вимоги до фахівців передбачають їх високу продуктивність, гнучкість, здатність адаптуватися до швидких змін умов функціонування галузі, формування інноваційного змісту освіти тощо. Беззаперечним є те, що цей процес потребує системного, комплексного підходу до виховання та навчання професіонала.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких розглядалися аспекти цієї проблеми і на яких обґрунтовується автор; виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз науково-педагогічних джерел засвідчує, що останнім часом у педагогічній науці професійній спрямованості навчання приділяється значна увага. Дослідження сутності сучасних педагогічних принципів та реалізації професійної спрямованості навчання проводилися низкою дослідників (С. Батишев [1],

Г. Дегтярьова [2], О. Дубинчук [3], С. Король [4], Д. Корчевський [5], І. Лернер [6], М. Махмутов [7], О. Новіков [8], В. Попков [9], Н. Самарук [10] та ін. [11-14]).

Проблема професійної спрямованості посідає важливе місце у педагогічних дослідженнях. У педагогіці існує два підходи до тлумачення поняття «професійна спрямованість». Так, професійну спрямованість розглядають як якість особистості. У широкому розумінні, професійна спрямованість в освіті – це орієнтація на формування соціальної і психологічної спрямованості на професійну діяльність. Тобто, професійна спрямованість є однією з якостей особистості – орієнтація особистості на професію [15, с. 198].

Професійну спрямованість особистості розуміють, як інтерес до професії і схильність займатися нею, [6, с. 102] це система усталено домінуючих мотивів особистості, визначальна характеристика спеціаліста, яка дозволяє йому максимально виявити свої здібності. Як мотиви виступають потреби, інтереси, установки, утвердження, ідеали.

На думку С. Батишева, формуванню професійної спрямованості особистості сприяє професійно спрямоване навчання, характерною рисою якого є вплив на мотивацію навчання, розвиток інтересу до майбутньої професії [1, с. 106]. Недостатні знання фундаментальних дисциплін перешкоджає процесу професійної освіти, що підкреслює необхідність гармонії між професійним та спеціальним навчанням студентів. Водночас не завж-

ди існує чітке розмежування термінів «прикладна» та «професійна» спрямованість, вони практично отожденоються, проте, є певна відмінність у характеристиці понять «практична» та «професійна» спрямованість. Сутність професійної спрямованості у навчанні полягає у використанні елементів конкретної професії як компонентів змісту, форм і методів загальної освіти. Тому професійна спрямованість навчання розглядається як форма специфічних міждисциплінарних зв'язків, що характеризується як спеціалізований взаємозв'язок загальноосвітніх знань з професійними.

Як зазначає М. Махмутов: «Професійна спрямованість викладання – це таке використання педагогічних засобів (змісту, форм, методів навчання), яке забезпечує засвоєння мінімуму знань, умінь та навичок, що передбачений програмами, і у той же час, який сприяє розвитку ціннісного за характером ставлення до професії, формуванню професійних якостей особистості» [7, с. 45].

МЕТОДОЛОГІЯ

Обґрунтування актуальності дослідження. Актуальність дослідження полягає в тому, що незважаючи на досить значну кількість досліджень, питання взаємодії принципів навчання гуманітарних дисциплін не була об'єктом педагогічного дослідження. У практиці навчання гуманітарних дисциплін реалізуються різні, часто суперечливі підходи, що призводить до порушення низки принципово важливих дидактичних принципів. Це значною мірою зумовлено тим, що більшість робочих навчальних програм недостатньо враховують взаємодію принципів професійно спрямованого навчання дисциплін гуманітарного циклу.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті: обґрунтувати доцільність професійно спрямованого навчання дисциплін гуманітарного циклу.

Постановка завдання. Завдання полягає в тому, щоб дослідити взаємодію принципів навчання гуманітарних дисциплін.

Методи, методики та технології, що використовувалися. У дослідженні нами використані такі методи: аналіз сутності професійної спрямованості, класифікація принципів навчання, порівняння та асиміляція різних підходів до професійної спрямованості, виділення причин низького рівня професійної спрямованості, узагальнення результатів дослідження. Нами використана методика цільового опитування викладачів гуманітарних дисциплін для виявлення рівня професійної спрямованості гуманітарних дисциплін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для з'ясування сутності принципу професійної спрямованості ми спираємося на визначення принципу як вихідної керівної ідеї. У логічному сенсі принцип – центральне поняття, підстава системи, що припускає узагальнення і розповсюдження цього положення всі явища у галузі, з якої цей принцип абстрагований [9, с. 332].

Для зручності виокремлюють дві групи принципів навчання – класичні і сучасні, причому такий поділ є досить умовним. До класичних принципів дидактики можна віднести: принципи науковості, свідомості і самостійності, систематичності, послідовності, наступності, наочності, доступності, міцності, зв'язку теорії та практики. Всі вони зберігають своє значення і для сучасної дидактики. Професійну спрямованість можна віднести до сучасних принципів, які проходять процес розвитку та становлення.

Функціонально-змістова сутність принципів навчання полягає в тому, що вони «містять в собі теоретичне і практичне начала, зв'язок закону і мети. Інваріантним тут є поняття зв'язку, що надзвичайно важливе для характеристики системотвірного начала в принципах навчання. Принцип здатний бути передавачем ознак одного компоненту системи іншому, механізмом взаємодії їх

у процесі навчання. При цьому принцип в його конкретному змісті визначає рамки їх взаємодії» [7, с. 32].

Кожен принцип виконує по відношенню до іншого певні функції, які є одночасно і його функціями в процесі навчання. Тому висунуті принципи навчання є системно-цілісні в сумарному значенні.

Одне з трактувань принципу професійної спрямованості навчання – це «основа зв'язку загального знання та способів його застосування з певними конкретними знаннями та прийомами його використання на рівні однієї професії (групи професій)» [3, с. 42].

Недостатня професійна спрямованість, дублювання навчального матеріалу, неузгодженість вивчення споріднених тем у часі породили ідею профілювання знань, формування інваріантної та варіативної частини освіти.

Під професійною спрямованістю навчання конкретної дисципліни розуміють орієнтацію змісту, форм, методів та засобів навчання на формування професійних знань, умінь та якостей особистості [10, с. 89].

З'ясуємо зміст поняття «професійна спрямованість». У новому тлумачному словнику української мови наведено таке визначення: «спрямованість – це наставляння, учіння, надання потрібного напрямку діяльності, вчинку чи розмови; орієнтування та зосередження на будь-чому (енергії, зусилля, здібність тощо); виділення будь-чого для чогось тощо» [16, с. 792].

Таким чином, сутність професійної спрямованості підготовки має суб'єктне та об'єктне трактування: з одного боку – це формування певних якостей особистості, з іншого боку – профілювання змісту навчальних дисциплін.

Принцип професійної спрямованості виконує певні функції.

Методологічною функцією принципу професійної спрямованості є педагогічне «зняття» соціальної суперечності між сучасним суспільним розподілом праці та високою професіоналізацією діяльності людини, що впливає звідси. Регулятивною функцією принципу є зміна структури змісту, методів, засобів навчання з метою професійної спрямованості особистості, окремих навчальних дисциплін і забезпечення інтеграції загальної та професійної освіти, створення умов для якісної професійної підготовки. Принцип професійної спрямованості навчання регулює в освіті співвідношення загального і специфічного, визначає діалектику взаємодії цілісного розвитку особистості та її професійного спрямування [4, с. 19].

Професійно спрямоване навчання – це навчальна діяльність, метою якої є формування у студентів системи навчально-професійної діяльності, що сприяла би розвитку професійної готовності. Досягнення цієї мети здійснюється на основі єдності змістової і процесуальної сторін професійно спрямованого навчання, зорієнтованого на модель професійної діяльності. Професійна спрямованість полягає у розробці та організації навчання гуманітарних дисциплін, що охоплює не тільки навчальну інформацію, але й діяльнісний компонент, що визначає систему знань, умінь, навичок та шляхи оволодіння ними.

Зокрема, професійно спрямоване навчання розглядається як педагогічна система зі всіма властивими їй ознаками, особливостями та закономірностями: «вона орієнтує, спрямовує студента на усвідомлення і прийняття основної мети вивчення цього предмету – можливості його використання в майбутній професійній діяльності, його функціонального значення і важливості для розвитку його особистості майбутнього фахівця» [15, с. 220].

Усі структурні компоненти системи професійно спрямованого навчання гуманітарних дисциплін працюють на реалізацію принципу професійної спрямованості. Цей принцип обрано в якості системотвірного чинника, що визначає спрямованість мети навчання гуманітарних дисциплін, їх змісту, методів і засобів на професійну

діяльність студентів [2, с. 18].

Принцип єдності змістовної та процесуальної сторін навчання полягає в тому, що кожна одиниця змісту, як і їх сукупність, розглядається та конструюється (згідно із закономірностями та принципами навчання) з огляду на доступність учням, зв'язок одиниць інформації зі способами їх передачі вчителем та засвоєння учнями, включаючи способи їх репродуктивного та творчого застосування.

Для визначення цілі кожної навчальної дисципліни, необхідно проаналізувати зміст навчання в цілому, щоб здійснити координацію й інтеграцію в добір навчального матеріалу. За такого підходу дисципліни викладаються не для вивчення основ окремих наук, а існують як органічна частина підготовки фахівця. Тому важливо визначити роль і місце кожної навчальної дисципліни в навчальному плані. В середині кожної навчальної дисципліни визначається своя система цілей за розділами та темами. Сукупність цілей розділів забезпечує реалізацію кінцевих цілей вивчення дисципліни, відповідно – сукупність цілей тем курсу має відповідати кінцевим цілям розділів. Координація й інтеграція цілей навчання здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми, орієнтується на кінцеву мету підготовки фахівця [8, с. 433].

Вивчення проблеми інтеграції змісту освіти і асиміляція різних підходів до неї дозволяє виділити принцип інтеграції, що забезпечує формування цілісного сприйняття професійної діяльності. Принцип інтеграції задіяний на таких рівнях: змістовий рівень – забезпечення цілісного сприйняття професійної діяльності; забезпечення спадкоємності і безперервності в розвитку понять про професійний об'єкт або технологічний процес, що є базою формування професійних компетенцій; забезпечення єдності в інтерпретації загальнонаукових понять, встановлення зв'язку з практичною професійною діяльністю; діяльнісний рівень – реалізація наступності між уміннями, навичками і способами мислення, властивими різним дисциплінам; розвиток навичок аналітико-синтетичної діяльності; розвиток навичок професійно-творчої діяльності; формування умінь вирішувати комплексні міждисциплінарні завдання, що вимагають пізнавальної взаємодії з об'єктами праці і виробництва; ціннісно-розвивальний рівень – усвідомлення процесу пізнання як особистісного значущого, розуміння суті і соціальної значущості своєї майбутньої професії, формування і розвиток професійного інтересу, творчого ставлення до професійної діяльності, надання можливості саморозвитку, самореалізації і самоактуалізації в навчальній та професійній діяльності [5, с. 207].

Доцільність використання принципу інтеграції зумовлена необхідністю забезпечення неперервності і цілісності професійного становлення особистості майбутнього фахівця; поєднання традиційного та інноваційного в професійній освіті; розуміння інтеграції як сутнісної характеристики освіти; орієнтація освіти на самопізнання, саморозвиток, самовиховання і самореалізацію кожного студента.

Досвід показує, що інтегроване навчання, за якого матеріал доповнюється та повторюється іншими напрямками, дає набагато кращий результат порівняно з традиційним вивченням дисциплін. Інтегративний підхід до викладання сприяє виробленню системи знань, розвиває здібності до їх переносу в інші галузі. У формуванні наукового світогляду, прикладних умінь провідна роль зв'язків між спорідненими навчальними дисциплінами є загально визначеною.

Інтеграція змісту навчальних дисциплін, безсумнівно, розкриває загальні методи пізнання, створює в навчальному процесі єдність змістової, операційної та мотиваційної сторін пізнавальної діяльності, активізує й об'єднує, систематизує знання, одержані студентами з різних джерел. Об'єктами пізнавальної діяльності на інтегративній основі стають питання суміжного харак-

теру, загальні для дисциплін ідеї, теорії, факти, правила. При цьому виникають пізнавальні суперечності, не властиві суто навчальному пізнанню з однієї дисципліни й зумовлені певною роз'єднаністю навчальних програм, що, своєю чергою, призводить до дискусій, активізує пізнавальну самостійність студентів.

Дотримання принципу інтеграції є важливим під час вибору методів навчання. Цей принцип забезпечує виконання низки вимог: зв'язок методу як системного об'єкту з іншими елементами педагогічного процесу; ефективність навчального процесу як основний критерій застосування інтеграції методів; стимуляція переходу навчання студентів на творчий рівень; виявлення з допомогою інтеграції методів найсуттєвішого в предметній галузі; вплив на підвищення якості підготовки фахівців з урахуванням людських і технічних ресурсів; відповідність сучасним тенденціям розвитку професійної галузі [17, с. 74].

Згідно принципу інтеграції, встановлення зв'язків між знаннями та уміннями йде не від перебудови існуючих навчальних планів і програм, а шляхом дидактичного обґрунтування та перетворення реально існуючих зв'язків між поняттями, та явищами. Інтеграція знань передбачає перетворення традиційного змісту освіти та спрямування на формування системи інтегративних знань та умінь фахівця. Теоретичне обґрунтування інтегративних процесів у освіті є однією з необхідних умов оновлення навчального процесу.

Аналіз результатів опитування викладачів дозволив виділити причини низького рівня професійної спрямованості гуманітарних дисциплін. Основними з них є:

а) організаційно-методичні: насичений зміст навчальної програми (81 %); недостатня кількість професійно спрямованого матеріалу (44 %); недостатня кількість навчально-методичної літератури, рекомендацій з проблем профілювання дисциплін (35 %);

б) особистісно-психологічні: затрати часу на пошук матеріалів професійного змісту (42 %); невміння оперувати професійними категоріями для практичного застосування (24 %); недостатнє розуміння необхідності професійної спрямованості (11 %).

Недоліком існуючих навчальних програм з дисциплін, які мають чітко виражену професійну спрямованість, зокрема «Іноземних мов професійної спрямованості» є те, що вони не забезпечують належного рівня формування соціально-особистісних компетенцій майбутніх фахівців міжнародного права. Професійна спрямованість виражається у тому, щоб сформувати у студентів знання та уміння професійно володіти іноземними мовами в майбутній професійній діяльності, а на національні особливості міжособистісного спілкування у програмах увага не зосереджується. Як наслідок, студенти часто не розуміють дійсного призначення вивчення іноземної мови, не вміють раціонально і творчо застосувати іноземні мовні уміння і знання в конкретному суспільно-економічному середовищі.

Вважаємо, що професійна спрямованість у процесі вивчення гуманітарних дисциплін має об'єктне та суб'єктне трактування. З одного боку – це формування мотивації навчання майбутніх фахівців, з іншого боку – профілювання змісту навчальних дисциплін.

Профілювання – цілеспрямована реалізація міждисциплінарних зв'язків різноциклових дисциплін. Як показали результати дослідження, профілювання змісту гуманітарних дисциплін здійснюється лише на основі міждисциплінарних зв'язків за традиційними методиками, що не забезпечує належного рівня професійної спрямованості.

Результати опитування викладачів щодо принципів навчання дисциплін гуманітарного циклу наведені у таблиці 1.

На практиці інтеграція змісту гуманітарних дисциплін реалізується далеко не повністю. Відсутність врахування дидактичних особливостей професійної підготов-

ки для окремих спеціальностей веде до порушення ряду принципів навчання. Не повністю дотримується принцип наступності, тобто планування змісту за висхідною лінією, де кожне нове знання спирається на попереднє та впливає з нього.

Таблиця 1 – Взаємодія принципів навчання дисциплін гуманітарного циклу (%)

Принципи навчання	Викладачі (у %)		
	Усіх дисциплін гуманітарного циклу	Іноземної мови	Вибіркових гуманітарних дисциплін
Міждисциплінарні зв'язки	68	52	68
Інтеграція	48	76	60
Профілювання змісту	28	64	80
Наступність вивчення	44	36	40
Неперервність навчання	32	36	44

* Складено авторами

Порушується як наступність в освоєнні гуманітарних дисциплін, так і неперервність навчання іноземної мови. У практиці роботи викладачів гуманітарних дисциплін профілювання змісту є прерогативою особистої ініціативи окремих викладачів. Одним з шляхів вирішення проблеми професійного спрямування є додавання до програми підготовки спеціалістів вибірових гуманітарних дисциплін

Порівняння отриманих результатів з результатами у інших дослідженнях. Профілювання розглядається як цілеспрямована реалізація міждисциплінарних зв'язків різноциклових дисциплін. Найвищим результатом міждисциплінарних зв'язків є інтеграція, як створення нової цілісності. Інтеграція досягається шляхом злиття в єдине ціле елементів різних дисциплін. Взаємодія принципів реалізується за допомогою впровадження вибірових дисциплін гуманітарного циклу.

ВИСНОВКИ

Висновки дослідження. Таким чином, на основі аналізу досліджуваної проблеми виявлено сутність принципу професійної спрямованості, який має суб'єктне та об'єктне трактування. Професійна спрямованість розглядається у двох аспектах: як формування певних якостей особистості й як профілювання змісту навчальних дисциплін. Суб'єктне трактування професійної спрямованості передбачає орієнтацію майбутніх фахівців на формування соціальної і психологічної спрямованості на професійну діяльність. Об'єктне трактування принципу професійної спрямованості стосується поєднання суспільно-економічної, фундаментальної та спеціальної підготовки. Обґрунтовано та виявлено особливості принципу інтеграції у контексті професійної спрямованості гуманітарних дисциплін. Одним із найважливіших аспектів зв'язку знань у системі професійної освіти є профілювання та взаємозв'язок гуманітарних і професійних знань. Уся система знань повинна бути подана з позицій інтеграції змісту професійної підготовки майбутніх фахівців. Визначено, що причиною низького рівня професійної спрямованості гуманітарних дисциплін є: організаційно-методичний аспект, а саме насичений зміст навчальної програми, недостатня кількість професійно спрямованого матеріалу, недостатня кількість навчально-методичної літератури; особистісно-психологічний аспект – затрати часу на пошук матеріалів професійного змісту, невміння оперувати професійними категоріями для практичного застосування та недостатнє розуміння необхідності професійної спрямованості.

Перспективи подальших досліджень цього напрямку полягають у вивченні особливостей принципу професійного спрямування навчання у процесі вивчення фундаментальних дисциплін у закладах вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Батышев С. Я. Подготовка рабочих в средних профессионально-технических училищах. М.: Педагогика, 1988. 176 с.
2. Дегтярьова Г. С., Васирина С. І. Професійно спрямоване викладання предмета «Основи правових знань» в професійно-технічних навчальних закладах: навч.-метод. посібник. Львів : Львівський Ставропігон, 2010. 140 с.
3. Дубинчук О. С. Дидактичні основи профілювання природничо-наукової підготовки учнів в професійно-технічних училищах. Педагогіка

: наук.-метод. збірник. К.: Освіта, 1993. С. 39–46.

4. Король С. В. Професійна спрямованість гуманітарної підготовки фахівців інженерного профілю в університетах: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2010. 246 с.

5. Корчевський Д. О. Проблема формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців комп'ютерного профілю: інтегративний підхід. Нові технології навчання: наук.-метод. збірник. К. 2013. Вип. 76. С. 205–209.

6. Лернер И. Я. Процесс обучения и его закономерности М.: Знание, 1980. 330 с.

7. Махмудов М. И., Власенков А. И. Принцип профессиональной направленности в среднем ПТУ. Принципы обучения в среднем ПТУ: сб. науч. трудов / [под ред. А. А. Кирсанова]. М.: АПН СССР, 1986. С. 41–55.

8. Профессиональная педагогика : учебник / под ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. М.: Профессиональное образование, 1999. 904 с.

9. Попков В. А., Коржуев А. В. Теория и практика высшего профессионального образования : учеб. пособие для системы доп. пед. образования. М.: Академический проект, 2004. 432 с.

10. Самарук Н. М. Професійна спрямованість навчання математики як умова вдосконалення економічної підготовки в рамках багатоступеневої освіти. Вісник Черкаського університету: зб. наук. статей. Черкас. нац. ун-ту, 2006. Вип. 89. С. 87–91.

11. Пріма Р.М., Пріма Д.А. До питання підготовки майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзії // Jurnalul Umanitar Modern. 2019. № 1. С. 32–34.

12. Тольна Т.М. Соціальні фактори професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей в умовах модернізації сучасної освіти в Україні // Revista științifică progresivă. 2019. № 1. С. 33–36.

13. Menyailo V.I. Structure of the readiness of future doctor of philosophy to research-innovative activities // Balkan Scientific Review. 2019. T. 3. № 1 (3). С. 49–51.

14. Vitiuk V.V. Preparation of future teachers of elementary school in the context of modernization of content of education in Ukraine // Humanitarian Balkan Research. 2019. T. 3. № 2 (4). С. 40–43.

15. Салтыкова Т. М. Профессионально направленное обучение иностранному языку студентов экономических специальностей колледжа: дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08. Тольятти, 1998. 229 с.

16. Яременко В. В., Сліпушко О. Н. Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. К.: Аконті, 2000. Т. 1. 942 с.

17. Yakymovych T. D., Bilyk O. S., Kushpit U. V. Integrated approach to methods of preparation of teachers in conditions of mutual education. Балканско научно обозрение, 2019. № 2 (4). С. 73–75. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/integrated-approach>

The article was received by the editors 21.06.2020

The article was accepted for publication 27.08.2020